

EL PROGRAMA FILOSOFIA 6/18

APLICAT A LA CLASSE DE FILOSOFIA DE 3er DE BUP

Centre: I.B. Can Peu Blanc. Sa Pobla.
Material del Programa Filosofia 6/18 emprat:

- Per als alumnes: *La descoberta de l'Aristòtil Mas*.

- Per a la professora: *Recerca filosòfica* (manual per acompanyar la descoberta...)

Nivell: 3r de BUP, classe de Filosofia.

Nombres d'alumnes: 23

Nombre de sessions setmanals: 4

Curs: 1989-90

1. INTRODUCCIÓ: motius que m'impulsaren a introduir el Programa Filosofia 6/18 a tercer de BUP.

Vaig tenir coneixement del Projecte Filosofia 6/18 el curs 1987/88, primer a través de la premsa i més tard a unes jornades d'iniciació dirigides per E. Bosch i I. de Puig al CEP de Palma.

El mateix curs 1987/88, durant el tercer trimestre, vaig experimentar el Programa amb alumnes de tercer una hora setmanal. L'experiència fou positiva i el curs 1988/89 vaig introduir el programa a les classes d'ètica de primer (dues hores per setmana). El curs 1989/90, després de confrontar les meves experiències amb els altres professors de Mallorca i de Catalunya, vaig considerar que *La descoberta de l'Aristòtil Mas* constituïa una molt bona Introducció a la Filosofia per tercer de BUP.

2. procedència d'aquest treball.

El que segueix a continuació està extret de la programació del seminari de filosofia de l'I.B. Can Peu Blanc de Sa Pobla de l'octubre de 1989 i de la memòria del mateix seminari del juny de 1990. El material que va nodrir la revisió dels objectius proposats a la programació del curs 1989/90 són les notes que vaig prendre a les classes durant tot el curs, les llibretes dels alumnes i les memòries que ells redactaren com a treball de final de curs.

3. revisió dels objectius proposats a la programació.

Resulta una mica sorprenent i molt gratificant comprovar que els alumnes consideren que s'han assolit els objectius que el professor es proposà a la programació, encara que ells no en tingueren un coneixement explícit i formal. Anem a revisar un per un els objectius proposats a la programació.

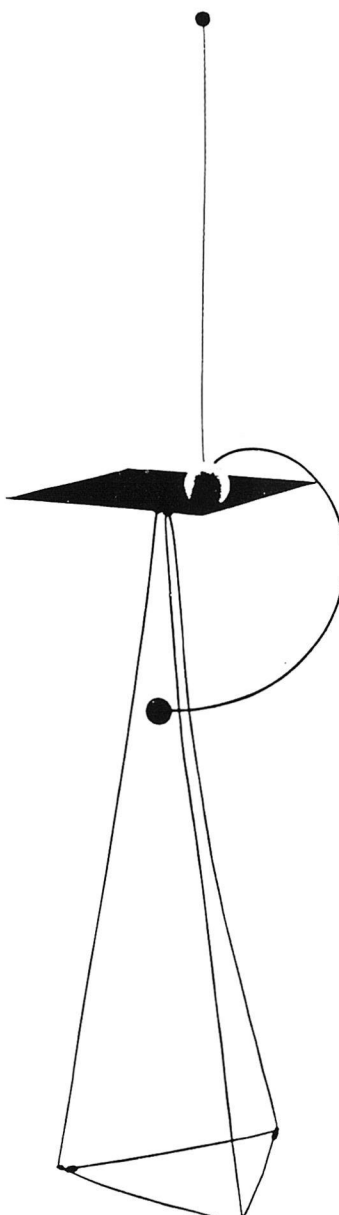
a) Adquirir una capacitat de recerca lògica des del llenguatge quotidià de l'alumne.

La intenció no era fer assimilar un llenguatge tècnic als estudiants, sinó obligar-los a esbrinar la significació del llenguatge quotidià, fer-los veure un entrellat de relacions cada cop més complexes i enriquir el propi pensament a partir de la pròpia experiència i de l'experiència dels altres.

En començar el curs els alumnes es quedaren sorpresos per la senzillesa del llibre *La descoberta de l'Aristòtil Mas* i l'aparent simplicitat dels temes que s'hi presentaven. A poc a poc s'han adonat que les situacions més quotidianes donen lloc a problemes filosòfics. «Hem après a pensar sobre coses que ens pareixen molt simples» (M. Tauler)¹. «Crec que el que hem fet durant aquest curs, però absolutament tot, ens ha servit per alguna cosa: aprendre a pensar. Tal vegada sembla una beneitura, o no sigui el que la professora s'havia proposat, però la realitat és aquesta» (J.A. Gost).

b) Clarificar l'ús de conceptes, de llarga tradició filosòfica, com realitat, veritat, felicitat, llibertat, etc.

Seguint el fil que ens marcava el llibre de Lipman, i sense perdre de vista que l'eix del curs era la lògica, han sortit els grans temes de la Filosofia, de forma no sistemàtica, però tampoc anàrquica. En aquest sentit vaig haver de salvar una dificultat important: provocar i propiciar l'espontaneï-

1: Els noms que hi figuren entre parèntesi corresponen als alumnes, les memòries dels quals m'han servit per elaborar aquest treball.

tat dels alumnes en el plantejament dels temes i conduir-los amb l'art suficient perquè la classe no es convertís en una tertúlia de cafè. Al final he comprovat que els alumnes han pres consciència que el curs ha constituït una unitat, cosa que mai no havia aconseguit amb un mètode tradicional. Crec que són significatives aquestes expressions:

«Un dels temes més presents ha estat la lògica aristotèlica, que en certa manera omplia la nostra segona plana del quadern i que ara es pot dir que dona punt i final a la Filosofia» (M. Carbonell).

«Aquest curs han sortit molts i variats temes, però a la vegada tots relacionats» (M. A. Cladera).

«Bàsicament hem fet problemes de lògica: estandardització, assumpcions, ambigüitat, inferències, sil·logismes, etc. Tot això eren exercicis que primerament no sabíem perquè els fèiem, però a poc a poc ens hem adonat de que tot el que fèiem era lògica» (F. Dalmau).

«Altres temes a tractar foren la intel·ligència, el coneixement, el llenguatge, la cultura, etc.» (M. Carbonell).

«Ara ve el més difícil: els pensaments, el llenguatge i una sèrie de coses molt, molt interessants» (P. Seguí).

c) «Descobrir que la discussió, l'intercanvi i el diàleg són mitjans vàlids per aprendre a raonar».

Aquest era un dels objectius més importants del curs. Cal destacar que quan deim diàleg volem dir raonament en comú i no simple confrontació d'opinions diverses. Per tant, la rectificació de les pròpies perspectives és un punt clau en la classe. Quan un alumne obre el seu pensament al punt de vista dels altres i és capaç d'abordar un problema des de diversos caires, està entrant en la manera de procedir dels crítics i dels científics. En aquest aspecte, la dinàmica de la classe evoluciona des d'un conjunt de converses entre cada alumne i el professor a un intercanvi entre els mateixos alumnes, i això els fa autòctons del seu pensament.

«Amb el que més he après ha estat amb els exercicis, les lectures i principalment amb les xerrades. Durant aquest any he pogut veure que jo també pens i sóc capaç d'expressar la meua opinió i, el que és més important, que els altres m'escolten i m'entenen» (F. Dalmau).

d) «Reflexionar sobre sí mateixos i sobre la seva relació amb l'entorn físic i social des d'un punt filosòfic, és a dir, conceptual i globalitzador a l'hora».

Total reflexió implica posar distància, operar un descentrament de sí mateix per veure's, en certa mesura, des de fora. Quan el diàleg reuneix els requisits assenya-

lats en l'apartat anterior és un instrument molt valuós per propiciar la reflexió.

«Hem fet coses molt interessants que val la pena mencionar, coses amb les quals hem evolucionat tots, crec, i que ens han ajudat a comprendre més les coses i veure-les des d'una altra perspectiva. Amb tot això crec que sé pensar més» (M. A. Comas).

e) «Responsabilitzar i donar protagonisme a cada estudiant i al grup que configura la classe, deixant-los descobrir el seu ritme d'aprenentatge i prendre consciència del seu propi procés educatiu».

Es pot sintetitzar aquest objectiu dient que el que pretenem és convertir la classe de filosofia en una comunitat de recerca. Els alumnes ho han vist així:

«Tinc il·lusió de dir que aquest any m'ha servit tant o més que si haguera fet dos anys de Filosofia. Gràcies a la companyia dels alumnes i de la professora he après coses que abans ignorava, que ni m'havia parat a pensar» (M. M. Carbonell).

Voldria destacar especialment que aquesta alumne reconeix que ha après coses «gràcies a la companyia dels alumnes»; això indica un aspecte molt interessant de la classe: el company no és vist com aquell que aprèn al meu costat, sinó com aquell que aprèn juntament amb mi.

«El que m'ha agradat d'això ha estat que les conclusions, definicions, etc, les hem hagut de fabricar nosaltres mateixos (encara que ens les matisassin) i això ens ha fet sucra el cervell» (J. M. Sans).

«Aquest mètode, amb el qual han experimentat damunt nosaltres m'ha ajudat a augmentar la confiança en mi mateixa. Fa uns mesos, abans de començar el curs, no m'hauria pensat mai dir la meua opinió i defensar-la davant un grup de gent» (J. Mª Sastre).

Parlar d'un programa que intenta fer present la Filosofia al llarg de tot el currículum escolar, des dels sis anys fins als devuit, requereix una justificació. Partim de l'estat de coses actual en què la Filosofia s'ofereix als estudiants al final del batxillerat i al C.O.U., quasi com un luxe, i proposam caminar en la direcció de fer extensiva la formació filosòfica a tota la població escolar.

Si entenem, amb Aristòtil, que la filosofia neix de la capacitat d'admiració i d'interrogació, haurem de concedir que en cada nin s'amaga un filòsof. La capacitat d'estranyesa dels infants és infinita, sempre tenen a punt un enfilall de *perquè*s. Són capaços de demanar com va començar el món o per què ens hem de morir, amb la mateixa espontaneïtat que demanen de què es fan els caramels o què hi ha dins el cavall de joguina. Malaurada-

ment l'escola, en lloc d'ajudar els nins i els adolescents a formular les seves preguntes, a ordenar el seu desconcert, el que fa massa vegades és presentar un sistema de coneixement organitzat, on totes les preguntes ja estan formulades i respostes.

El Projecte Filosofia 6/18 pretén d'afavorir en els estudiants l'actitud inquisitiva i curiosa que els és pròpia, però que també és la característica dels filòsofs i dels científics. Els sistemes tradicionals d'ensenyament fan una exposició lineal de les matèries en un ordre que no és el de la seva formació. Per exemple, un llibre de Ciències naturals pot començar amb l'explicació de l'estructura de la cèl.lula, unitat primària de la vida, o un llibre de Química pot començar amb l'exposició de quins són els elements bàsics; però la història de la Biologia o de la Química ens indica que aquests no foren, ni de molt, els primers objectes d'estudi d'aquelles ciències. No es tracta de fer història del coneixement; es tracta de prendre el pensament dels infants i adolescents en formació, en calent, i veure que la forma com el nin aprèn és molt més a prop de l'estil dels científics que de l'estil dels autors dels llibres de text. Quan el nin -i l'adult- es troba amb un problema, amb una situació que el desconcerta, formula hipòtesis explicatives, tracta de verificar-les, s'equivoca, torna a començar...

Per dur a terme la tasca de situar-nos en el món, d'entendre'l, hem d'utilitzar unes habilitats de pensament que, encara que en part es desenvolupen espontàniament, necessitam cultivar i dirigir. El Programa Filosofia 6/18 vol ajudar els estudiants a consolidar aquelles eines que els calen per pensar amb correcció, creativitat i autonomia personal, a fi que es puguin relacionar d'una manera equilibrada i harmònica amb el seu entorn físic i social. El punt de partida per dur a terme aquesta tasca és la convicció que el pensament és diàleg i es forma i corregeix en confrontació amb els pensaments dels altres: per això la classe de Filosofia és discussió, conversa sobre els temes que interessin als estudiants i que són facilitats per cada una de les novel·les que constitueixen el material bàsic del programa.

El Programa Filosofia 6/18 va néixer a Amèrica, ara fa vint anys, de la mà d'un professor universitari, M. Lipman, que havia constatat la dificultat d'ensenyar Filosofia als seus estudiants. Aquests no disposaven de les habilitats de raonament necessàries per poder seguir

amb profit un curs superior de Filosofia. A partir d'ací, Lipman intentà esbrinar què passaria si els nins s'iniciassin en la Filosofia des de ben petits. Emprendre aquesta tasca requeria fonamentalment dues condicions:

- a) Una fonamentació teòrica del projecte.
- b) L'elaboració del material didàctic necessari.

Respecte de la primera condició, M. Lipman disposava d'experiència i coneixements. Professor de la Universitat de Columbia, Nova York, coneix bé la filosofia del segle XX. Cap del departament d'Educació General del Col·legi Universitari de Ciències Farmacèutiques, Colúmbia, (1956-1972) és en contacte permanent amb els problemes pedagògics. L'obra *Philosophy in the class room* presenta el tret pedagògic del seu sistema i *Growing up with philosophy*, els seus fonaments filosòfics.

Quant a l'elaboració del material didàctic, la primera novel·la publicada fou *Harry* -traduïda al català com La descoberta de l'Aristòtil Mas- l'any 1974, pensada per a nins de 10 i 11 anys. Hi proporciona els instruments bàsics del raonament -tècniques de pensament crític, lògica formal i informal- que l'infant anirà aplicant als diversos camps de coneixement.

Entre 1976 i 1978 apareixen les restant novel·les que integren el currículum del programa Filosofia 6/18, a més dels manuals del professor que acompanyen cada novel·la.

A Mallorca, l'experimentació del Programa va començar fa dos anys. Al curs 89/90 es va constituir un grup de feina estable i actualment hi participen al voltant de vint-i-cinc professors d'EGB i BUP. Aquest grup està vinculat a l'Institut de Recerca per l'Ensenyament de la Filosofia (IREF), organisme responsable del projecte «Filosofia 6/18» a l'àmbit lingüístic català. Connectat amb els «Center of Philosophy for Children» a través de l'ICPIC (International Council for the Philosophical Inquiry With Children), l'IREF té com objectiu prioritari l'adaptació i difusió del projecte Filosofia 6/18, així com donar suport a les experiències que es fan envers el tema.

Margalida MAS
Membre del grup Filosofia 6/18